

Preventie met gezag als ruggensteun

De betekenis van het OM voor de sociale kwaliteit van een samenleving kan nauwelijks worden overschat. Een disciplinerende functie blijkt noodzakelijk om vreedzaam te kunnen samenleven. Hoe beter een samenleving functioneert, hoe minder deze functie nodig is. Het strafrecht is door Nederlandse rechtsgeleerden altijd begrepen als *ultimum remedium*: in laatste instantie dé laatste instantie. Als de keeper in een voetbalelftal.

Of de samenleving goed functioneert is een te grote vraag voor dit voorwoord. Maar er is wel iets gek aan de hand. De criminaliteitscijfers dalen, maar politie en Justitie hebben het drukker dan ooit! Cybercrime, terrorisme en drugscriminaliteit zijn de trefwoorden van de actuele veiligheidssituatie. De doorsnee burger gaat er niet voor naar de politie, maar ze slurpen capaciteit: ze zijn complex, internationaal vertakt en er gaat veel geld in om.

Met name de illegale drugseconomie dringt door tot in de haarvaten van de samenleving. Met drugsgeld blijkt alles te koop, zelfs liquidaties. Veel burgers, vaak kwetsbare jongeren, bezwijken voor de verleiding. Met 'Preventie met gezag' is een breed offensief ingezet. Dat 'met gezag' is een nuttige toevoeging om te benadrukken dat het gaat om een corrigerend effect. Het OM richt zich dan al gauw op 'maatwerk'. Maar dat is geen doel op zich.

De keeper moet ondersteunend zijn aan de beweging naar voren. Zichtbaar voor burgers in de voorhoede, benaderbaar voor andere organisaties, richtinggevend voor sociale interventies. In de jaren negentig werd geëxperimenteerd met 'Justitie in de buurt' - op het hoogtepunt waren er circa vijftien kantoortjes in de achterstandswijken. Het initiatief bleek te idealistisch en te duur. Het werd de nek omgedraaid omdat de veiligheid niet verbeterde.

Dat is ook teveel gevraagd: Justitie verbetert geen wijken. De justitiële functie is sociaal alleen effectief als zij ondersteunend kan zijn aan een grotere emanciperende beweging. Dan gaat het om verbetering van woningen (bij voorkeur geen sloop), extra inspanningen van scholen en zorginstanties, toeleiding naar werk en sociale participatie. Justitie kan in uitzichtloze situaties bijdragen aan het nemen van de 'goede afslag' (dixit Ahmed Marcouch).

Zichtbare aanwezigheid via een geïntegreerde aanpak op casusniveau - saai tekst voor wat Justitie kan betekenen bij sociale achterstand. Dat is meer dan 'zaken draaien' - het bekende mantra van de parketten. Justitie is in laatste instantie de laatste instantie, nog steeds. Maar in de huidige sociale context vormt zij het sluitstuk van een breder sociaal offensief. De justitiële functie geeft ruggensteun aan andere maatschappelijke organisaties. Justitie moet van achteruit naar voren voetballen.

Hans Boutellier, bijzonder hoogleraar Polarisation en veerkracht (VU); auteur van onder meer De veiligheidsutopie (2002) en Het nieuwe Westen (2021).